

Thailand Strategic Outlook 2021 - 2023

มติอนาคตทางสังคมจิตวิทยา

ยศ.1204 การตรวจสอบสถานะแวดล้อมด้านสังคมจิตวิทยา

ดร.อมรศักดิ์ กิจธนาพันธ์

ที่ปรึกษาอาวุโส สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา
อดีตที่ปรึกษาองค์การสหประชาชาติ

หลักสูตรนักยุทธศาสตร์ รุ่นที่ ๑๔
ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
วันพฤหัสบดี ที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2564

Thailand's Lost Decades

- ทศวรรษ 2540 วิกฤตเศรษฐกิจ
- ทศวรรษ 2550 วิกฤตการเมือง
- ทศวรรษ 2560 วิกฤตสังคม

2562 Covid-19 จากโลกสู่ไทย

- ซ้อนทับวิกฤตเศรษฐกิจและวิกฤตการเมือง

Financial
Crisis

2540

Pandemic &
Natural Disaster

2547

Political
Turmoil

2549-2550

Global
Economic Crisis

2551-2552

Natural
Disaster

2554

Trend

- ผลจากปัจจุบัน
- ทิศทางต่อจากอดีต และปัจจุบัน

Disrupt

- ไม่ต่อเนื่องจากปัจจุบัน
- เปลี่ยนแบบหักมุม ผลึกฝัน

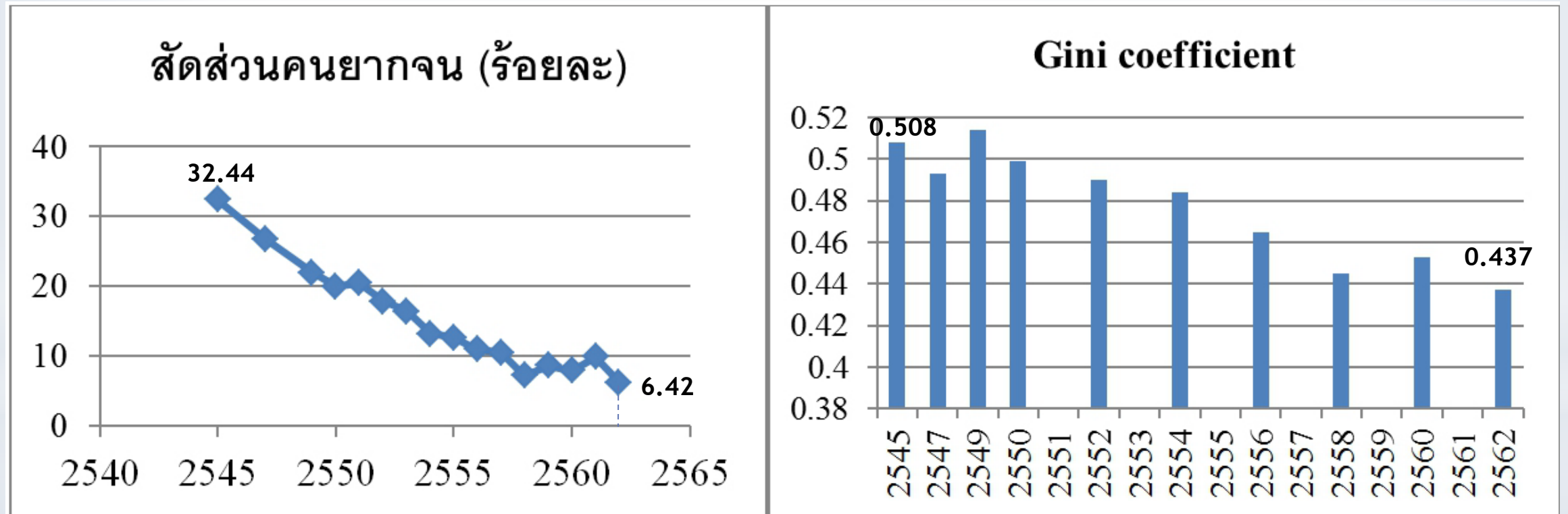
scenario

- Possible
- Probable
- Preferable

1. เหลื่อมล้ำเพิ่ม

สัดส่วนคนยากจน และ Gini coefficient ด้านรายได้ ก่อน Covid

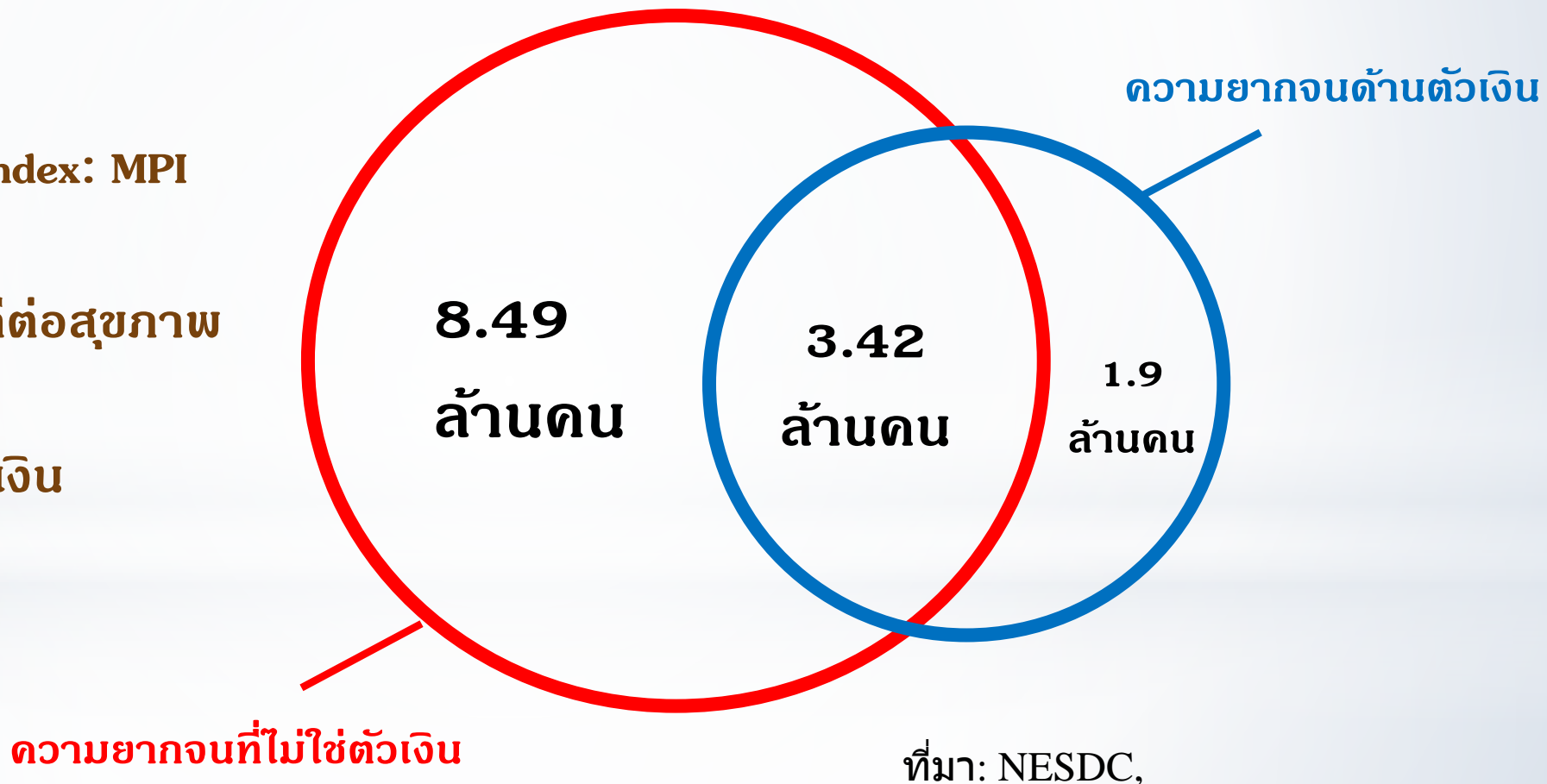
ที่มา: NESDC

ความยากจนที่ไม่ใช้ตัวเงิน

คนยากจนทั้งหมด 13.8 ล้านคน หรือ 20.34% (2560)

Multidimensional Poverty Index: MPI

- มิติการศึกษา
- มิติการใช้ชีวิตในแบบที่ดีต่อสุขภาพ
- มิติความเป็นอยู่
- มิติความมั่นคงทางการเงิน

ที่มา: NESDC,

ความยากจนที่ไม่ใช่ตัวเงินในเด็ก

Child MPI

- มิติมาตรฐานความเป็นอยู่
- มิติการศึกษา/การเรียนรู้
- มิติสุขภาพ
- มิติสวัสดิภาพเด็ก

- เด็ก 0-17 ปี ยากจน 21.5%
- เด็ก 0-4 ปี ยากจน 41.6%

ความเหลื่อมล้ำด้านทรัพย์สิน

ไทย อันดับ 11 เหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่ง

- คนรวยสุด 10% → ทรัพย์สิน 79%
(คนรวยสุด 20% → รายได้ 51%)
- คนรวยสุด 1% → ทรัพย์สิน 38.5% (53)
คนรวยสุด 1% → ทรัพย์สิน 56% (58)
- คนจนสุด 10% → ทรัพย์สิน 0.1%

ที่มา: Oxfam (2017)

ที่ดินที่ประชาชนถือครอง 120 ล้านไร่

- คน 10% ครอบครองที่ดิน > 90%
- 70% ไร้บ้าน
- สูญ 1.27 แสนล้านบาท/ปี

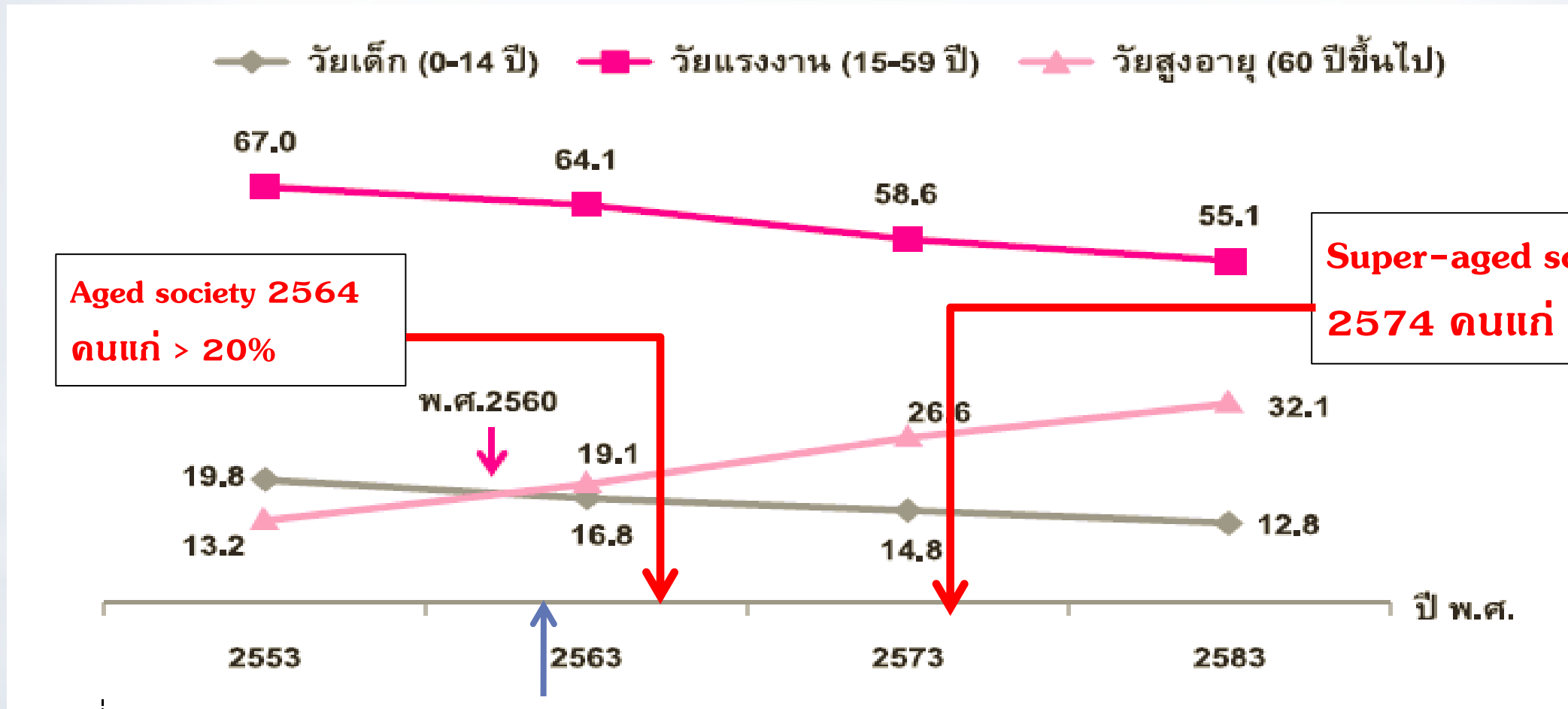
ที่มา: มูลนิธิสถาบันที่ดิน (2561)

Post-Covid ความยากจน & เหลื่อมล้ำ จะเพิ่มขึ้นมาก

- เศรษฐกิจถดถอยอย่างรุนแรง → GDP ปี 2563 หดตัว 6.1%
 - ❖ L สะท้อนน้อยเชิงเปรียบเทียบ กับ SMEs
- ธุรกิจชะลอตัว ปิดตัว ลดพนักงาน ลดชั่วโมงทำงาน
 - ❖ Q2/63 ว่างงาน 7.5 แสนคน 1.9% (ปี 2562: 4 แสนคน)
 - ❖ Q2/63 ทำงานต่ำระดับ (underemployment) 5.4 ล้านคน (ปี 2562: 3.4 ล้านคน)
 - ❖ ภาคท่องเที่ยว ส่งออก การบิน
 - ❖ ใช้เวลาอย่างน้อย 2 ปี อย่างเร็วกว่าที่จะกลับสู่ระดับเดิมก่อนวิกฤต
- ธุรกิจปรับตัว downsize / ปรับ mode การผลิต การทำงาน
 - ❖ บางตำแหน่งไม่จำเป็น outsource / automation ลดการสัมผัส
- รัฐหมดเงินช่วยเหลือระยะสั้น.

2. ชรา + จุน

ไทย จะเป็น Aged society ปี 2564 และ Super-aged society ปี 2574

ที่มา : สสช.

“ชรา + จน”

- ไทยจะเข้าสู่ สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ โดย ยังไม่รวย”
- ขณะที่สังคมผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นประเทศรายได้สูง
- ไทยยังเป็น upper middle income country → middle income trap

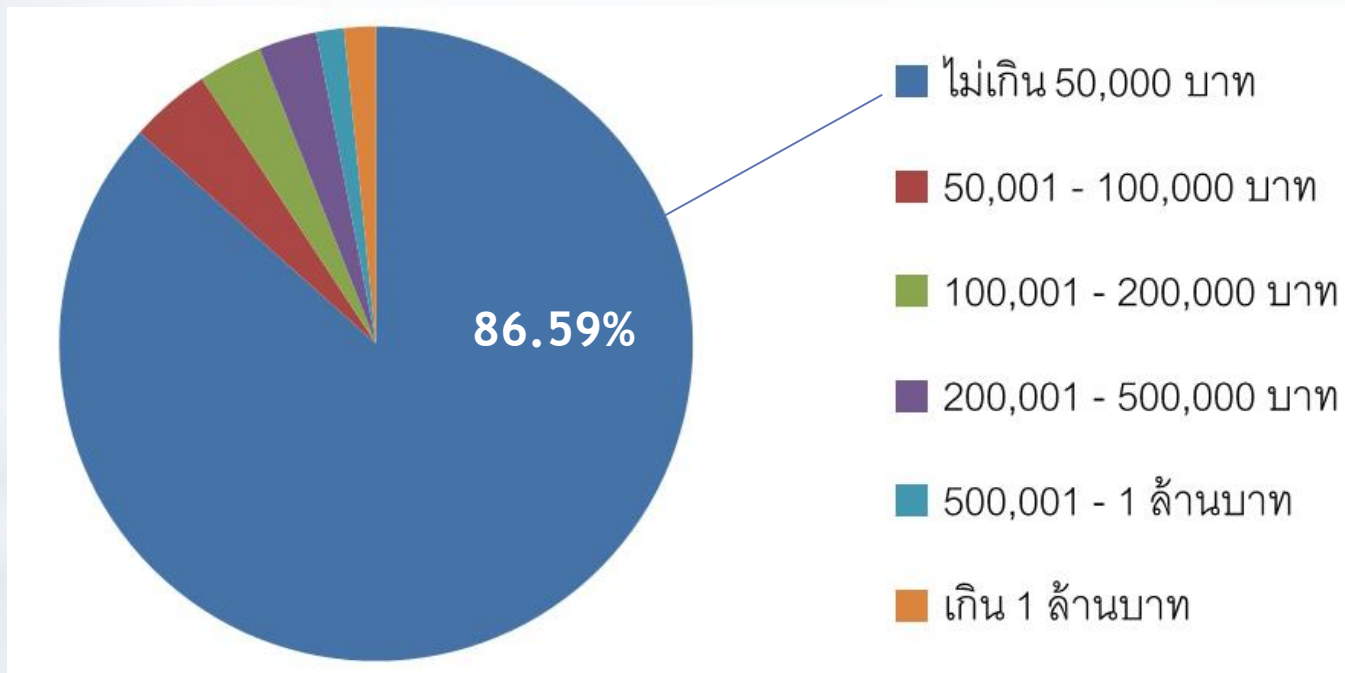
Covid ชัดขวาง การเป็น “ประเทศรายได้สูง”

- GDP growth ระยะสั้น ถดถอยลง
- GDP growth ระยะยาว ชะลอตัว
- หนี้สาธารณะเพิ่มขึ้น
- ธุรกิจล้มละลาย จำนวนมาก

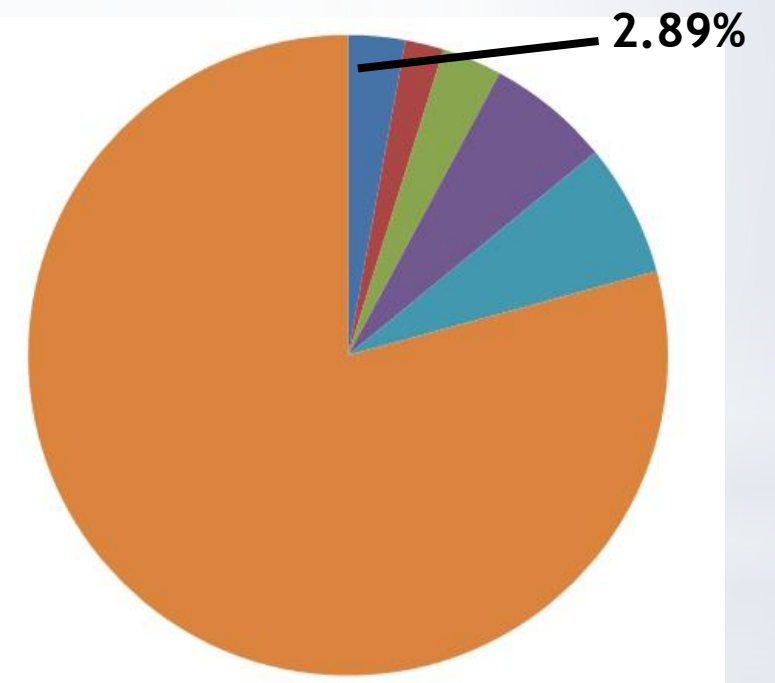
คนไทยขาดความพร้อมสู่วัยเกษียณ

➤ คนส่วนใหญ่ มีเงินออมไม่เพียงพอ

จำนวนบัญชีเงินฝาก

มูลค่าเงินฝากรวม

บัญชีเงินฝากทั้งหมด 102.1 ล้านบัญชี รวมเงินฝาก 15.25 ล้านล้านบาท (2563)

คนไทยขาดความพร้อมสู่วัยเกษียณ

- ผู้สูงอายุ 34.3 % ยากจน
- แรงงานนอกระบบ 55% = ไม่มีหลักประกันการว่างงาน
- คนทำงาน 25-39 ปี 41% อยากเกษียณเร็ว แต่ไม่เริ่มออม
- Freelancers 72% ยังไม่วางแผนเกษียณ

คำรักษาพยาบาลในระบบประกันสุขภาพ และเบี้ยคนชรา

➤ สัดส่วน งบผู้สูงอายุ ในงบสวัสดิการสังคม เพิ่มขึ้น

- ปี 2557 : 55.6% เป็นงบผู้สูงอายุ
- 50 ปีข้างหน้า: 88% เป็นงบผู้สูงอายุ

➤ ปี 2587 ประกันสังคมเสี่ยงล้มละลาย เงินสะสมหมด

- 2578 เงินเข้าน้อยกว่าออก

➤ ขาดแรงงาน → ค่าแรงเพิ่ม

➤ ออมลดลง → ลงทุนลดลง

➤ เศรษฐกิจโตช้า

**ผลกระทบของ
สังคมผู้สูงอายุ
หากขาดความ
พร้อมรองรับ**

- ภาระงบประมาณ → ค่ารักษาพยาบาลในระบบประกันสุขภาพ และเบี้ยคนชรา
- สัดส่วน งบผู้สูงอายุ ในงบสวัสดิการสังคมเพิ่มขึ้น
 - ปี 2557 : 55.6% เป็นงบผู้สูงอายุ
 - 50 ปีข้างหน้า: 88% เป็นงบผู้สูงอายุ
- ปี 2587 ประกันสังคมเสี่ยงล้มละลาย เงินสะสมหมด
 - 2578 เงินเข้าน้อยกว่าออก
- ขาดแรงงาน → ค่าแรงเพิ่ม → ต้นทุนธุรกิจเพิ่ม → ลงทุนลดลง → เศรษฐกิจโตช้า

* ผลกระทบของสังคมผู้สูงอายุ หากขาดความพร้อมรองรับ

3. การศึกษาสร้างคนไม่ตอบโจทย์

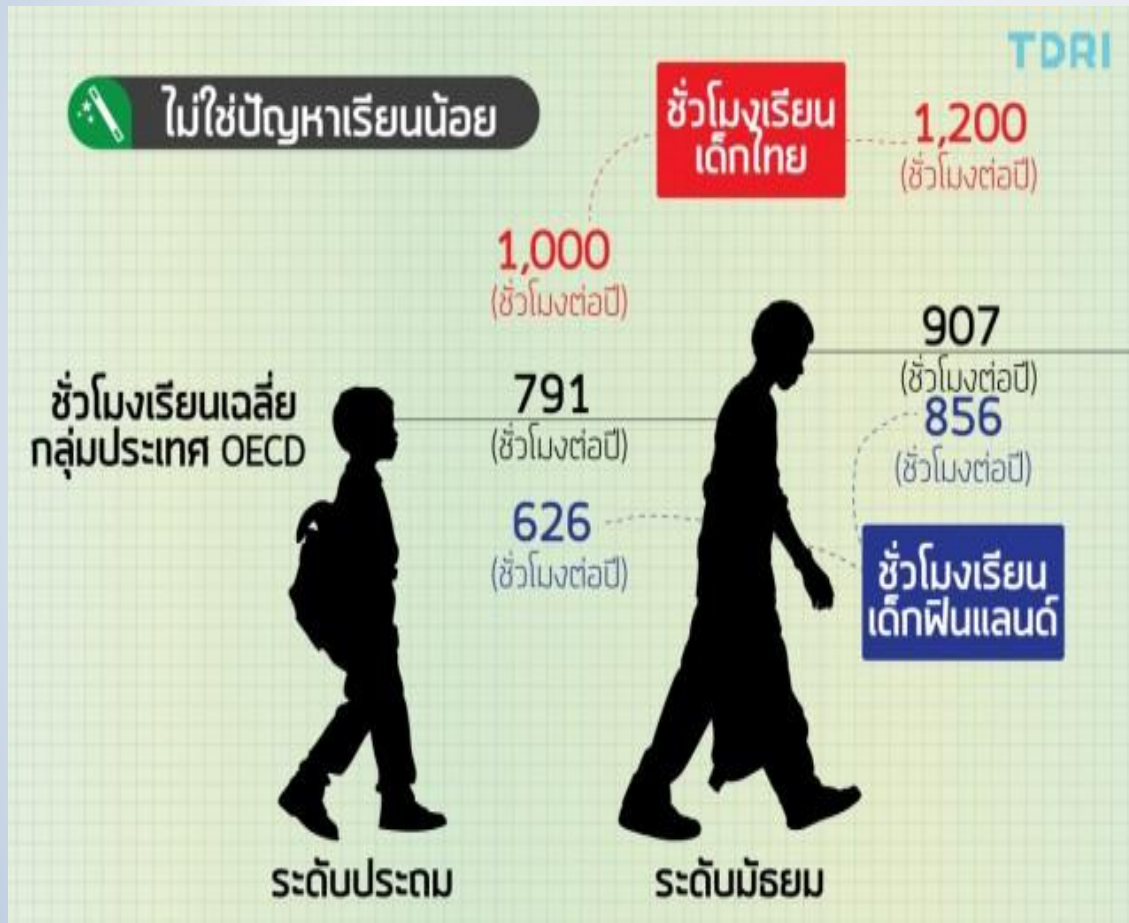
การศึกษาไทย มุ่งความสำเร็จที่ปริมาณ แต่ด้อยคุณภาพ

คนเข้าถึงการศึกษา แต่ขาดคุณภาพ

Country	Enrollment Rate (%)			Quality (WEF Ranking)	
	Primary	Secondary	Tertiary	Education System	Primary Education
Singapore	100 (1)	98.1 (2)	92.2 (1)	2 (1)	3 (1)
Malaysia	98.1 (2)	77.6 (7)	26.1 (6)	14 (2)	23 (2)
Brunei	97.3 (4)	96.1 (3)	30.8 (4)	34 (4)	27 (3)
Indonesia	89.7 (9)	85.8 (6)	24.3 (7)	33 (3)	47 (4)
Philippines	96 (5)	88.4 (5)	35.5 (3)	46 (5)	66 (5)
Lao PDR	92.7 (7)	61.7 (8)	16.9 (8)	53 (6)	88 (6)
Thailand	90.8 (8)	99 (1)	48.9 (2)	65 (7)	89 (7)
Viet Nam	98 (3)	92.5 (4)	28.8 (5)	71 (8)	93 (8)
Cambodia	94.9 (6)	45.1 (9)	13.1 (9)	79 (9)	112 (9)

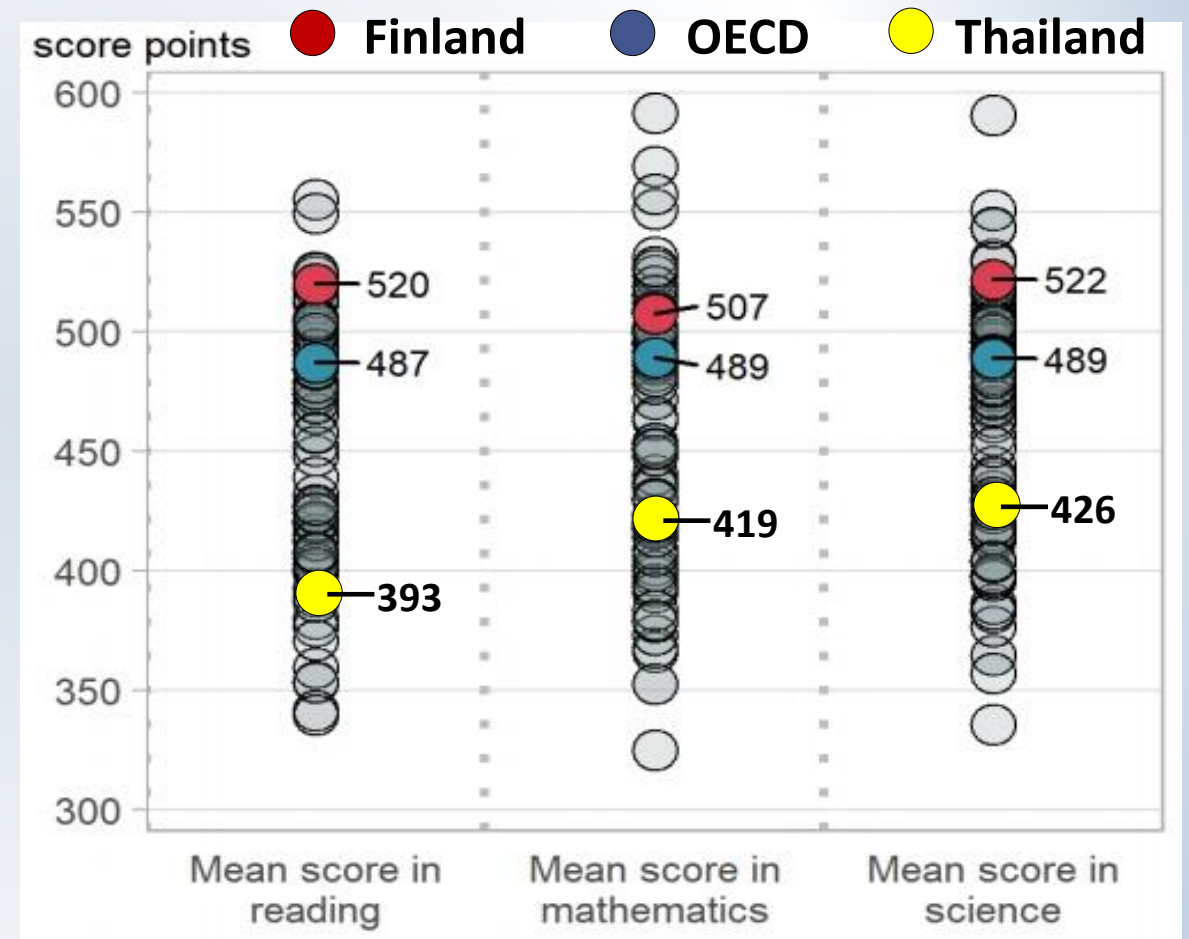
ใช้เวลาเรียนมาก แต่ด้อยผลสัมฤทธิ์

จำนวนชั่วโมงเรียน

ที่มา: Thai Publica, 2015.

PISA Score 2018

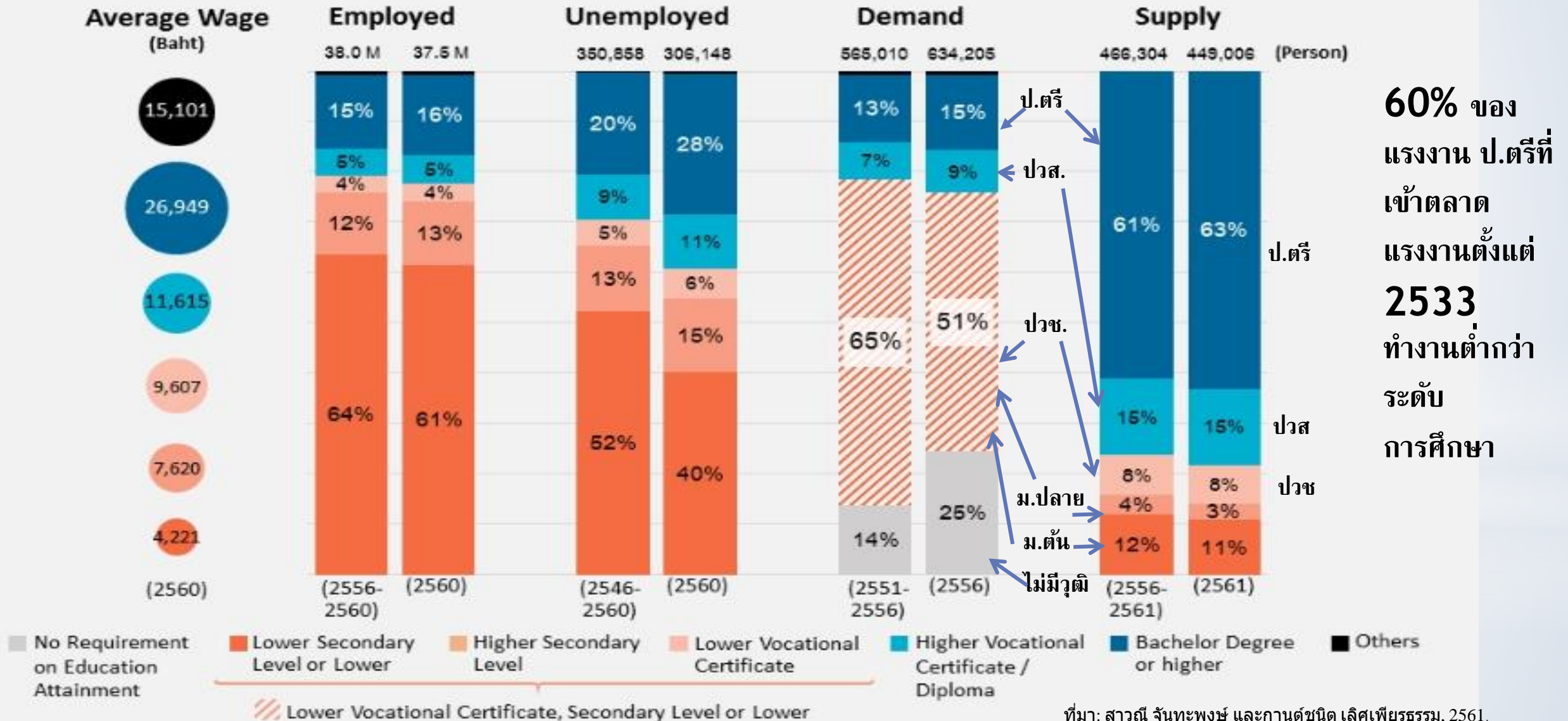
ที่มา: OECD, 2019.

Covid → เรียน Online จำเป็นต้องทำโดยไม่พร้อม

- **เทคโนโลยี อุปกรณ์ ไม่พร้อม (สถานการณ์ไม่เหมือนเรียนทางไกลผ่านดาวเทียม) / ครูไม่พร้อม**
- **ผู้เรียนไม่จูงใจ โดยเฉพาะเด็กประถม ขาดปฏิสัมพันธ์กลุ่ม**
- **คุณภาพ (ของไทย ณ ปัจจุบัน) < เรียนแบบหน้าต่อหน้า**
- **การสูญเสียวเวลาและโอกาสทางการศึกษา**

คุณสมบัติแรงงานไม่ตอบโจทย์ตลาด

Qualification Mismatch in Thai Labour Market

ความไม่สอดคล้องด้านสาขาที่เรียน (Field of Study Mismatch)

- ประเทศต้องการ STEM มากขึ้น เช่น EEC แต่ผู้เรียน STEM มีน้อย
- มัธยม : สายศิลป์ 70% สายวิทย์ 30%
- ปริญญา
 - ปริญญาตรีขึ้นไป สาย STEM มี 21%
 - ความต้องการบุคลากร STEM 41%

ความไม่สอดคล้องด้านทักษะ (Skills Mismatch)

สมรรถนะแรงงาน ในมุมมอง

ผู้ประกอบการ

- ทิศวิเคราะห์ ทิศสร้างสรรค์
- ความรับผิดชอบ ความมีวินัยในการทำงาน
- ความสามารถในการนำเอาความรู้ที่เรียนมาไปใช้ในการทำงานจริง
- ทักษะเกี่ยวกับการติดต่อต่างประเทศ

รพท. สํารวจ 800 บริษัท ในปี 2017/18

- 20% ระบุ ขาดแรงงานดิจิทัล
- บริษัทยักษ์ ไม่มาลงทุน

ไทยขาดแรงงานฝีมือ

- ไทย มีเพียง 14.4%
- สวีเดน เยอรมนี สิงคโปร์ ฟินแลนด์ 43-55%
- ขาดแคลนใน 4.0 อิเล็กทรอนิกส์ ยานยนต์
ซอฟต์แวร์ อาหาร

ผลจาก Covid

- Covid เร่งให้ธุรกิจปรับตัว Digital transformation / Robotics / Data analytics
- แรงงานที่ปรับตัวได้ upskill + reskill → ส่วนน้อย
- แรงงานที่ยังไม่ปรับตัว → ส่วนใหญ่ (รอรับการช่วยเหลือ)
- Singapore : SGUnited Jobs and Skills Package
- Learning disparity ความเหลื่อมล้ำทางการเรียนรู้

4. คำนิยมเห็นกระพี้ดีกว่าแก่น

➤ คำนิยมให้คุณค่าสิ่งที่เป็นกายภาพ/ภายนอก > จิตภาพ/
ภายใน

- ให้ค่าเหรียญโอลิมปิกกีฬา > โอลิมปิกวิชาการ
- ดารา นางงาม > คนทำดี คนเสียสละ
- เบ็ตไอตอล คนสวย พุดแก่ง > คนคิดดี คิดเก่ง
- คนไทย เสริมความงามมากติดอันดับของโลก
- คนถูกหวยขึ้นหน้า 1 คนได้รางวัลระดับโลกอยู่หน้าใน
- ส่งคนจีนส่งเสริมคุณค่าทางจริยธรรมจากภายใน

ปี	จำนวนครั้งการเสริมความงาม	อันดับโลก	มูลค่า (หมื่นล้านบาท)
2559	112,821	21	3.0
2560	128,398	8	3.6
2561	140,123	10	4.5

ที่มา: ISAPS

สังคมให้ความสำคัญกับความร่ำรวย

- ธานานิยม ยกย่อง คนรวย > คนทำดี
- ความสำเร็จ = ความร่ำรวย (อายุน้อย ร้อยล้าน)
- ให้คุณค่าคน จากภายนอก
- วัดคุณค่าคน บนผลประโยชน์
- เลือกเรียนเลือกอาชีพ ที่ได้เงินมาก ๆ
- หนังสือขายดี = ทำอย่างไรให้รวย
- สังคมอวดรวย
- คนถูกราบว่าที่ 1 เป็นข่าวใหญ่

It is important for a person to be rich to have a lot of money and expensive things

	2005–2009	2010-2014
ไทย	1.7%	6.5%
จีน	5.2%	5.9%
ค่าเฉลี่ยของโลก	4.7%	7.4%

Post-Covid

1) คนเก่งกระจุกตัวใน sector ที่ให้ค่าตอบแทนสูง

➤ เก่งสุดไปเอกชน Strong Business, Weak Government & Civic

➤ อุตสาหกรรมที่ให้ค่าตอบแทนสูง ไม่ใช่สร้างคุณค่าสูง

2) ยกย่องคนหล่อ สวย รวย เก่ง มากกว่ายกย่องคนดี เก่ง เสียสละ มี

คุณธรรม

➤ ขาด Idol ที่เป็นแบบในสังคม เช่น โฮจิมิน ลีควอนยู ดานธี แมนเดลา

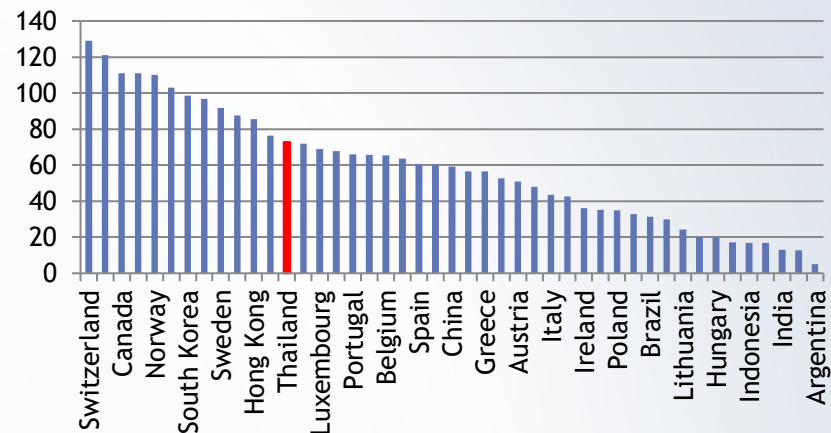
➤ หาเงินง่าย → live ขาของ ดีกว่าทนเป็นลูกจ้าง

3) ตัดสินใจบนฐานต้นทุนและประโยชน์ส่วนตัว แทนดำเนินส่วนรวมของสังคม

➤ เลือกทำสิ่งที่ตนเองเสียน้อยสุด เช่น ปล่อยน้ำเสีย เพาชังข้าว

➤ ปัญหาสังคมไม่ถูกเหลียวแล แก้ไข เช่น สิ่งแวดล้อม คนด้อยโอกาส

4) บริโศคนิยม ปัญหาหนี้สินรุนแรงมากขึ้น

- หนี้ครัวเรือนต่อ GDP ไทย อันดับ 13 ของโลก และอันดับ 1 ของประเทศกำลังพัฒนา
- ครัวเรือนที่เป็นหนี้ 72.8% (2562) → 83.3% GDP (2563)
- 50% ของคนอายุ 30 เป็นหนี้
- 1/5 ของหนี้เสียอยู่ในลูกหนี้อายุ 29
- สัดส่วนคนมีหนี้ 20% ปี 2553 เป็น 30% ปี 2559
- ปริมาณหนี้เฉลี่ยต่อหัว เพิ่มเท่าตัว 70K → 150K
- หนี้ครัวเรือน 1.35 แสน (2551) → 3.4 แสน (2562)

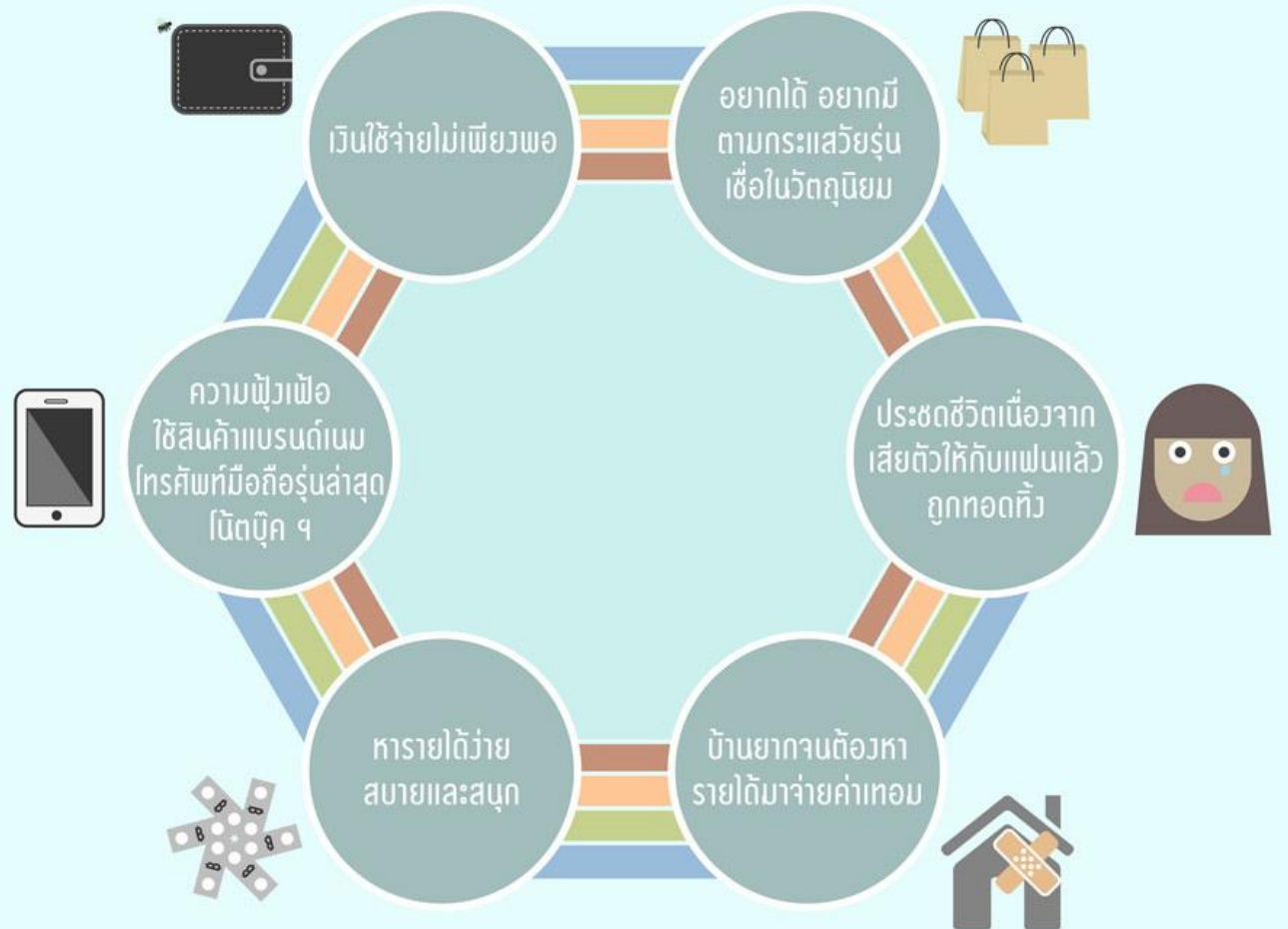
5) การทำสิ่งไม่ถูกต้อง เพื่อแลกกับผลประโยชน์

➤ การคอร์รัปชัน

➤ นศ.ขายบริการ “ผิดใหม่ที่ขายบริการออนไลน์”

- ปี 2554 ไม่ผิด 52%
- ปี 2555 ไม่ผิด 60%
- ปี 2556 ไม่ผิด 70%
- ปี 2557 ไม่ผิด 80%

สาเหตุการขายบริการทางเพศของวัยรุ่นบนสื่ออินเทอร์เน็ต

5. ปัจเจกนิยม

- ความเปลี่ยนแปลงที่ผ่านมา
 - จาก สังคมเครือญาติ → ต่างคนต่างอยู่
 - จาก ครอบครัวขยาย → ครอบครัวเดี่ยว โสด และหย่าร้าง
 - จาก มีพี่น้อง → ลูกคนเดียว
 - จาก ปฏิสัมพันธ์แบบหน้าต่อหน้า → สังคมเสมือนจริง online

- Covid ทำให้ความห่างกลายเป็น New Normal
 - ลดการสัมผัส ห่างเพื่อป้องกัน
 - WFH พื้นที่สำนักงานลดบทบาท
 - e-commerce
 - e-learning

5. ปัจเจกนิยม

- ความฝันคนรุ่นใหม่
 - ไม่ผูกพัน รักรหัส
 - ฟรีแลนซ์ (ปัจจุบัน มี 2 ล้านเพิ่ม 4-6 แสนต่อปี)
 - เปิดธุรกิจเองแบบอิสระ solopreneur
 - ขายของ หรือรับจ้างผ่านออนไลน์

ทิศทางอนาคต

- ต่างคนต่างเอาตัวรอด ความร่วมมือลำบาก
- ส่วนตัวมาก่อนส่วนรวม

ปี	ความผิดปกติทางจิต/ จิตเภท/ประสาทหลอน (ต่อประชากรแสนคน)	ความผิดปกติ ทางอารมณ์ (สะท้อนอารมณ์)	ภาวะแปรปรวน ทางจิตและ พฤติกรรม
2544	32.91	8.43	35.57
2547	38.93	13.54	35.9
2550	48.79	18.48	42.27
2553	57.25	30.85	56.77
2556	82.63	42.94	59.77
2559	94.9	57.59	76.36
2561	101.39	69.97	88.4

6. สถาบันหลักทางสังคมชั้นกลาง

สถาบันครอบครัว

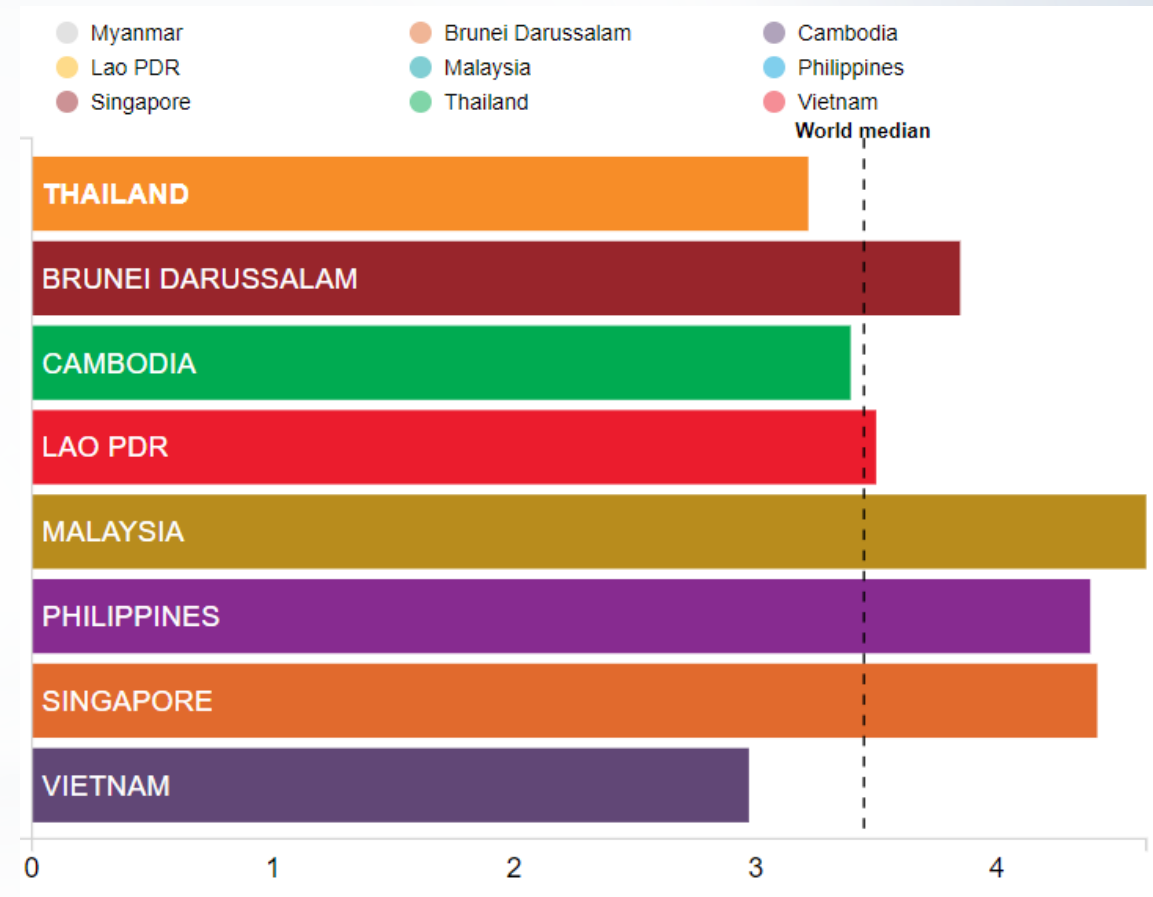
- พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูก
- ครอบครัวล่มสลาย
- แต่งงานลด หย่าร้างเพิ่ม
- ขาดความรู้ & ทักษะเลี้ยงดูลูก
- เด็กถูกหล่อหลอมด้วยสื่อ
- พ่อแม่เกิดมาคนละโลกกับลูก
- ครอบครัวพ่อแม่ แม่แม่

6. สถาบันหลักทางสังคมสันดลอน

สถาบันการศึกษา

- คนเก่งไม่อยากเป็นครู
- ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง
- เรียนแบบท่องจำ ไม่กระตุ้นให้คิด
- Critical thinking in teaching อันดับ 8 ของ ASEAN
- เยาวชนหารายได้โดยไม่ต้องใช้ความรู้มาก เช่น live ขายของ ขายของออนไลน์
- ไม่ตอบโจทย์ตลาดแรงงาน

ที่มา : World Economic Forum Global Competitiveness Index

6. สถาบันหลักทางสังคมสันคลอน

สถาบันศาสนา

- ยึดถือเครื่องรางของขลัง พิธีกรรม
- ศาสนทายาทลดลง
- เข้าวัดเฉพาะวันสำคัญทางศาสนา
- วัดลดบทบาทการเป็นศูนย์กลางที่พึ่งของคน
- มารฟ้าเหลือง
- อ่างศาสนาสร้างความแตกแยกรุนแรง (ภาคใต้)

สถาบันการเมือง

- ธ.ค. 63 ดัชนีความเชื่อมั่นทางการเมืองต่ำสุดในรอบ 14 ปี
- พรรคการเมืองไม่เป็นกลไกทางอุดมการณ์และนโยบาย
- ขาดประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา สนองความต้องการของประชาชน
- คอร์รัปชั่น

สถาบันเบื้องสูง

- ถูกทำลายด้วยข้อมูลเท็จ ที่ถูกทำให้เข้าใจว่าจริง
- เด็กรุ่นใหม่หาวิทยาลัยลงมา ไม่เข้าใจ ไม่เข้าถึง

7. ความขัดแย้งระหว่างวัย

ไม่พึงพอใจต่อรัฐบาล

- โลก : ประท้วงทางการเมืองเพิ่ม 11.5% ต่อปี ตั้งแต่ 2552
- **Global Satisfaction with Democracy** สำรวจ 4 ล้านคน 2562 มีความไม่พึงพอใจ ประชาธิปไตยสูงสุด
 - ประชาชนนิยม
 - ความขัดแย้ง
 - ทูจริตคอร์รัปชั่น
 - เข้าสู่อำนาจ ไม่เหมาะสม
- **ไทย : ประท้วงรัฐบาล ตั้งแต่ 2549**
- **เด็กมัธยมกล้าออกตัว**

เรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ เสมอภาค แต่ไม่พูดถึงหน้าที่

- **ตะวันตก : ไม่ยอมรับ มาตรการ Covid**
- **ไทย : เรียกร้องสิทธิเสรีภาพนักเรียน**
 - ทรงผม เครื่องแบบ
 - กฎระเบียบในโรงเรียนล้าหลัง
 - อิศรภาพในครอบครัว
- เรียกร้องให้แก้ปัญหา ยังขาดข้อเสนอทางออก

ความเห็นใน social media เกี่ยวกับ สิทธิและเสรีภาพ

เรื่องที่คาดหวัง

- เลิกเข้าแถวตอนเช้าค่ะ ควรไปรรก่อนคาบแรก
 - เลิกนับเวลาเรียนแล้วให้ มส ค่ะ
 - เลิกบังคับการแต่งชุดไปรรได้แล้วค่ะ
 - เลิกให้ทำเวรห้องค่ะเรียนจ่ายค่าเทอมไม่ใช่เรียนฟรี
 - เลิกเรียน8คาบต่อวันค่ะ
 - เลิกให้กลับบ้านตอน4โมงค่ะ
- อยากออกตอนไหนออก

#ผูกโบว์ขาวต้านเผด็จการ

19:46 หลังเที่ยง · 17 ส.ค. 20 · Twitter for Android

#พามแม่ปวินกลับบ้าน

หนูขอเชิญพี่ๆทุกคน มาร่วมกันเรียกร้องประชาธิปไตยให้กับไทยเราค่ะ หนูอายุ16 แล้ว ต้องทยอยอยู่กับรัฐบาลนี้มานานเกินพอ และอนาคตไม่ อยากมีชีวิตที่มีดমন เหมือนคนรุ่นเก่าๆอายุ 30 ขึ้นไปแบบตอนนี้ค่ะ ถ้าชาติเรามีรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตย สิ่งที่ยาวชนจะเรียกร้องมีดังนี้

- 1) เงินเดือนขั้นต่ำ 50,000
- 2) เรียนอาทิตย์ละ 4 วัน
- 3) ตัดผม ทำสีผมอะไร ใส่ชุดอะไรมาเรียนได้
- 4) ห้ามบังคับนักเรียนต้องไหว้ครู ให้เสมอภาคกัน เพราะครูกินเงินเดือนจากเด็ก
- 5) ห้ามมีการให้เกรด 0 หรือ ร. เพราะคือการกดทับทางสังคม
- 6) กำหนดวันทำงานแค่อาทิตย์ละ 4 วัน
- 7) เก็บภาษีเงินได้จากลูกจ้างส่วนเท่านั้น เงินเดือน 100,000 ต่อเดือนถึงจะเก็บ
- 8) รัฐต้องช่วยค่าผ่อนรถยนต์ให้คนทำงาน เดือนละอย่างน้อย 1,000 เพื่อลดความแออัดของรถสาธารณะ
- 9) ส่งเสริมให้เอกชนและราชการ จัดให้พนักงานทำงานที่บ้านครึ่งต่อครึ่งได้ เพื่อลดปัญหาจราจรติด
- 10) การใช้งานอินเทอร์เน็ตมือถือและบ้าน ต้องฟรี เพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำของสังคม
- 11) กฎหมาย พรบ.คอมต้องยกเลิก เพราะทุกคนควรมีเสรีภาพในการจะพูด หรือดำใครก็ได้ ที่มีความแค้นใจต่อกัน

👍🤔 2